

KİTAP TANITIMI

Arş. Gör. Cemil OSMANOĞLU
Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi Anabilim Dalı

Doç. Dr. Süleyman Akyürek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri (Kayseri Örneği)*, Kayseri, 2008, Laçın Yayınları, 293 sayfa

Mesleki yeterlikler genel olarak her hangi bir mesleği yapabilmek için kişilerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumları ifade eder. Örneğin öğretmen olabilme için alan bilgisi, öğretim bilgi ve becerisi ile genel kültür bilgisi konusunda bir takım yeterliklere sahip olmak gerekir. Diğer yandan bir mesleğin yeterliklerini bilmek hem o mesleğe girmeye istekli bireylerin meslek algısını biçimlendirmekte hem de söz konusu bu mesleğe dönük eğitim programları hazırlayanların işlerini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla yeterlik belirleme çalışmaları pek çok iş kolunda önemli bir faaliyet alanı oluşturmaktadır. Benzer biçimde bir öğretmenlik türü olan din eğitimi öğretmenliği için de yeterlik belirleme çalışması yapılması gerekmektedir.

Din eğitimi öğretmeni yetiştirme sorunu din eğitimi biliminin verimli araştırma sahalarından birisidir. Bu çerçevede din eğitimi öğretmenliğinin tarihi, problemleri, mesleki yeterlikleri gibi farklı inceleme alanlarından söz edilebilir. Din eğitimi öğretmenliği alanında yeterlik belirlemeye dönük çalışmaların oldukça yeni olmakla beraber son on yıllık periyotta yoğunlaştığı söylenebilir. Süleyman Akyürek'in *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri (Kayseri Örneği)* adlı çalışması yapılan yeni çalışmalardan birisidir. Aşağıda bu araştırmanın tanıtımı ve genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın “Giriş” başlığını taşıyan ilk ve “Yöntem” başlıklı ikinci bölümünde araştırmanın metodolojik temellerine yer verilmektedir. Araştırmacı bu kesimde ilkin Türkiye’de din eğitimi öğretmeni yetiştirmenin tarihine kısaca değindikten sonra din eğitimi öğretmeni yetiştirmede nitelik sorununu ele almıştır. Burada son dönemde özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı ve İlahiyat Fakülteleri merkezli program geliştirme çalışmaları ve hazırlanan programların mesleki yeterlik durumu değerlendirilmiştir. Bu itibarla “belirlenen yeterlikler yönünden yetiştirilen adayların hizmet öncesinde hangi düzeyde olduklarının araştırılması” nı bir ihtiyaç olarak belirleyen araştırmanın temel problemi “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen adaylarını yeterlik durumları nedir?” olarak belirlenmiştir (s. 18 – 19).

Betimsel bir alan araştırması olan *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri (Kayseri Örneği)*'nde ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma 2005 – 2006 EÖ yılında ERÜ İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü son sınıfına devam eden 72 öğretmen adayına uygulanan çeşitli anketlerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Adaylara söz konusu eğitim - öğretim yılında hem okul deneyimi öncesinde hem de bu uygulama sonrasında anket uygulanmıştır. Böylelikle adayların kendi beyanlarından yola çıkılarak kendi öz algılarına dayalı yeterlikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan araştırmada bütünlüğü sağlaması açısından öğretmenlik uygulamasına devam eden adaylara ilişkin uygulama okulundaki İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin ve sorumlu öğretim elemanının değerlendirilmesi de alınmıştır.

Araştırmanın ana gövdesini oluşturan “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Öncesi ve Sonrasındaki Yeterliklerine İlişkin Algılarının Karşılaştırılması” başlıklı üçüncü bölümünde söz konusu öğretmen adaylarının hem uygulama öncesi hem de uygulama sonrasındaki mesleki yeterlik algıları ele alınmıştır. Alan bilgisi, öğretim bilgi ve becerileri, genel kültür kategorilerinde adayların yeterlikleri kendi algılarına dayalı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Yer yer benzer araştırmalara göndermeler yapılan çalışmanın bu bölümünde ilginç bulgular elde edilmiştir. Burada alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları Din olgusu, Dinin temel kaynakları, Din – Ahlak ilişkisi, Din - birey ilişkisi, Din – toplum ilişkisi çerçevesinde ele alınmıştır. Buna göre “kız ve erkek öğrencilerin öğretmenlik uygulaması öncesinde alan bilgisine ilişkin genel toplamda ve tüm alt boyutlarda kendilerini yeterli gördükleri; öğretmenlik uygulaması sonrasında ise genel toplamda hem kız hem de erkek öğrencilerin kendilerini yeterli olarak algılamakla birlikte, kız öğrencilerin kendilerini iki alt boyutta oldukça yeterli, yedi boyutta yeterli; erkek öğrencilerin yine uygulama sonrasında kendilerini dört alt boyutta oldukça yeterli, beş alt boyutta ise yeterli olarak algıladıkları” tespit edilmiştir (s. 172). Cinsiyet ve devam edilen şube faktörünün ise bu durumu etkileyici bir faktör olmadığı belirlenmiştir Buna göre her iki cinsiyettekiler de bu kategoride kendilerini yeterli olarak algılamışlardır.

Araştırmada adayların öğretim bilgi ve becerileri boyutuna ait yeterlikleri de incelenmiştir. Buna göre adayların öğretmenlik uygulaması öncesinde öğretim bilgi ve becerisi konusunda kendilerini büyük oranda yeterli olarak algıladıkları görülmektedir. Araştırmacıya göre öğretim bilgi ve becerilerine ilişkin olarak adayların uygulama öncesinde kendilerini “oldukça yeterli” olarak algılamamaları adayların eğitim – öğretim yeterlikleri konusunda eksiklikleri olduğunu düşündüklerini göstermektedir (s. 180). Araştırmada öğretmenlik uygulaması sonrasında adayların oldukça yeterli olduklarını düşündükleri yeterlik maddelerinin sayısında artma olduğu, kısmen yeterli olduklarını düşündükleri yeterlik maddelerindeyse azalma olduğu görülmüştür. Akyürek bu durumu “öğretmenlik uygulamasının adayların

eğitim – öğretim yeterlik algılarını olumlu yönde etkilediği” şeklinde yorumlamaktadır (s. 184). Araştırmacıya göre öğretmenlik uygulamasına gitmenin öğrencilerin eğitim – öğretime ilişkin yeterliklerini fark etmelerine ve kendilerine güven duygusunun artmasına, dolayısıyla da yeterlik algısına olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir. Yine benzer şekilde cinsiyet ve şube faktörünün bu boyutta da etkisiz olduğu belirlenmiştir.

Dördüncü bölümde öğretmen ve öğretim elemanlarının adayların yeterliklerine ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır. Burada 15 öğretmen ve iki öğretim elemanının görüşleri değerlendirilmiştir. Öğretmenler Kayseri merkezinde bulunan ve aday öğretmenlerin uygulama yaptığı ilköğretim okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleridir. Bu çerçevede söz konusu iki guruptan her üç yeterlik boyutuna ilişkin adayların yeterliklerini nasıl algıladıklarına dair görüşleri derlenmiş ve adayların kendi yeterlik algıları ile karşılaştırılmıştır. Buna göre uygulama öğretmenleri adayları alan bilgisi ve eğitim öğretimi planlama, öğretim süreci, sınıf yönetimi, iletişim becerileri, değerlendirme ve kayıt tutma, mesleki gelişim alt boyutları çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Uygulama öğretmenlerine göre adaylar tüm bu alt boyutlarda oldukça yeterlidirler. Yine uygulama öğretmenlerine göre kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha yeterli düzeydedirler (s. 215).

2005 – 2006 öğretim yılı bahar yarısında “Öğretmenlik Uygulaması” yapılan okullardaki örnek ders işlenişleri ERÜ Din Eğitimi ABD’nda görevli iki öğretim elemanı tarafından izlenmiş ve görüşleri “Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu”na işlenmiştir. Bu çerçevede iki öğretim elemanı farklı şubelerdeki 72 aday öğretmeni izlemiş ve görüşlerini alan bilgisi ve eğitim, öğretimi planlama, öğretim süreci, sınıf yönetimi, iletişim becerileri, değerlendirme ve kayıt tutma, mesleki gelişim alt boyutları çerçevesinde ifade etmişlerdir. Öğretim elemanlarına göre tüm bu boyutların toplamında adaylar oldukça yeterlidir. Bununla birlikte öğretim elemanları kız öğrencileri erkeklerden daha yeterli düzeyde görmektedirler.

Araştırmaya göre uygulama öğretmenleri adayları %95,65 oranında oldukça yeterli, %4,34 oranında ise yeterli olarak değerlendirmektedir. Uygulama öğretim elemanlarına göre ise adaylar %47,82 oranında oldukça yeterli, %52,17 oranındaysa yeterlidirler. Öğretmenler tüm alt boyutlarda adayları oldukça yeterli olarak değerlendirirken öğretim elemanları 8 alt boyutta oldukça yeterli 2 alt boyutta ise yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Araştırma her iki gurubun adayları değerlendirmesinde, değerlendirme ortalama puanları arasındaki farka işaret etmiştir. Araştırmacıya göre bu durum öğretim elemanlarının adaylardan beklentilerinin daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir (s. 249). Diğer yandan araştırmanın sonuçları öğretmen adaylarının uygulama yaptıkları sınıflar ile yeterlik toplamları arasında anlamlı bir farkın olmadığını ortaya koymuştur. Yani öğretmenlere göre adaylar, uygulama yaptıkları ilköğretim okullarındaki sınıflarda birbirine yakın başarı göstermektedirler. Öğretim elemanları da aynı değerlendirmeyi yapmışlardır

(s. 257). Diğer taraftan uygulama yapılan okullarla adayların yeterlik toplamları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Araştırmacı bu durumu uygulama okullarının teknolojik imkanlarının adayların yeterliklerinin ortaya konmasında ve değerlendirilmesinde önemli olduğu şeklinde yorumlamaktadır. Araştırmacı gerek adaylarla gerekse öğretmen ve öğretim elemanı ile yapmış olduğu mülakatlarla da bu bulgusunu desteklemiştir (s. 256).

Araştırmanın beşinci ve son bölümü sonuç ve önerilere ayrılmıştır. Bu bölümde araştırmacı elde ettiği bulgulardan hareketle çeşitli sonuçlara ulaşmış ve bazı önerilerde bulunmuştur. Araştırmaya göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adayları hem adayların kendi algılarına hem de rehber öğretmen ve öğretim elemanlarının gözlemlerine göre yeterlidirler. Araştırmaya göre öğretmenlik uygulamasının adayların alan bilgisi boyutunda; inanç esasları, ibadet esasları, Hz Peygamber ve hayatı, din olgusu, dini temel kaynakları, din – ahlak ilişkisi, din – toplum ilişkisi alt boyutlarına ilişkin yeterlik algılarının artmasında önemli bir etkiye sahip olduğu diğer taraftan din algısı, din – birey ilişkisi alt boyutlarında ise önemli bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya göre öğretmenlik uygulaması adayların eğitim öğretim yeterlikleri bağlamında; öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, öğretimi düzenleme, sınıf yönetimi, iletişim becerileri, öğretimi ölçme ve değerlendirme, rehberlik becerilerine yönelik yeterlik algılarında önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca öğretmenlik uygulaması kız öğrencilerinin yeterlik algılarını erkek öğrencilerinkinden daha fazla artırmıştır. Diğer yandan her üç yeterlik alanında ve bunların alt boyutlarında erkek öğrencilerin kendilerini kız öğrencilerden daha yeterli olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Bunun tek istisnası öğretimi planlama alt boyutundaki yeterlik algısıdır. Öğretmen ve öğretim elemanlarının görüşlerine göre ise kız öğrenciler tüm yeterlik alanları ve alt kategorilerde erkeklerden daha yeterli düzeydedir. Örneğin öğretim elemanları genel toplamda kız öğrencileri oldukça yeterli, erkek öğrencileri ise yeterli olarak değerlendirmişlerdir (s. 275).

Araştırmacıya göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni yetiştirme programının daha iyi bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanması için “Program İzleme ve Değerlendirme” birimi oluşturulabilir, programdaki her derse yönelik adayların yeterlikleri belirlenebilir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarını hizmet içindeki yeterlikleri de ortaya konarak, hizmet öncesindeki yeterlikleri ile hizmet içinde ihtiyaç duyulanlar karşılaştırılabilir. Elde edilen verilere göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni yetiştiren programlarda düzenlemele- re gidilebilir. Bu çerçevede mezunları izleme çalışmaları yapılabilir.

Burada araştırmayı geliştirici bazı düşünceler, eleştiri ve öneriler ileri sürülebilir. Söz gelimi araştırmada erkek öğretmen adayları kendilerini hemen her alt boyutta kız öğretmen adaylarından daha yeterli olarak algılayan öğretmen ve öğretim elemanlarının erkekleri değil de kızları hemen hemen bütün alt boyutlarda erkeklerden daha yeterli olarak değerlendirmesi ne anlama gelmektedir? Örneğin erkek öğrencilerin her alanda kendilerini kız öğrencilerden daha yeterli görmeleri-

ne rağmen kendilerini geliştirmeye yönelik algılarının öğretmenlik uygulaması sonrasında yok denecek kadar az (2,9 – 3,0) bir değişiklik göstermesi neyi ifade etmektedir? Araştırmaya göre “mesleki öneri ve eleştirilere açık olma” konusunda adaylar kendilerini uygulama sonrasında bile ancak % 50 oranında oldukça yeterli görürken, aynı öğrenciler bu konuda öğretmenlerce %83, öğretim elemanlarınca ise %86 oranında oldukça yeterli görülmektedir. Bu durumun anlamı nedir? Öğretmen adaylarının araştırmanın sonunda da dile getirildiği gibi kendilerini her üç yeterlik boyutunda da yeterli görmeleri fakültede uygulanan eğitim programının yeterli olduğunu ileri sürmemizde ne derece etkilidir? Din olgusunun zaman ve mekan içerisindeki değişimlerini açıklayabilme, Temel dini varsayımlara yönelik eleştirileri irdeleyebilme, Dini sorunlara getirilen çözüm yollarını değerlendirerek çözüm üretebilme, İnanç esaslarıyla ilgili sorunların çözüm yollarını irdeleyebilme, İbadetlerle ilgili sorunların çözüm yollarını irdeleyebilme, Ahlaki sorunlara çözüm üretebilme, Temel dini soruların cevaplarını açıklayabilme gibi dini bilginin güncellenmesi ile alakalı yeterlik algılarında ciddi sorunların olduğu görülmektedir. (Bu alt yeterlik alanlarında fikrim yok + kısmen yeterli + yetersiz kategorilerinin oranları toplamı sırasıyla (Uygulama sonrasında) %36, %53, %45, %37, %35, %35, %26 dır. Bu durum İlahiyat Fakültelerinde bahsi geçen programlardaki temel dini bilgilerin eğitiminde bazı sorunların olduğunun altını kuvvetle çizmektedir. Aynı durum biraz daha düşük oranlarla eğitim – öğretim yeterlikleri için de geçerlidir. Tüm bunlar bu gün İlahiyat Fakültelerinde uygulanan lisans programlarının niteliklerine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Yukarıda ana hatlarıyla betimlenmeye çalışılmış olan Süleyman Akyürek'in *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri (Kayseri Örneği)* adlı çalışmasının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin yeterlikleri noktasında önemli bir boşluğu dolduracağını belirtmek gerekmektedir. Nitekim bu tür çalışmaların öğretmen yetiştirmeye yönelik program geliştirme çalışmalarına ne derece olumlu katkısının olduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca söz konusu çalışmanın din eğitimi bilimi literatürüne de önemli bir katkısının olacağı değerlendirilmektedir. Araştırma İlahiyat Fakültelerinde bulunan Din Eğitimi Ana Bilim dalında yapılan yeterlik çalışmalarına önemli bir veri tabanı işlevi görebilir. Diğer taraftan bir dönem İlahiyat Fakülteleri bünyesinde bulunan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü mezunları ile halen Eğitim Fakülteleri bünyesinde bulunan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü mezunlarını mesleki yeterlikleri açısından karşılaştırmada önemli bir kaynaklık işlevine sahiptir. Ancak bu sayededir ki bahsi geçen bölümün farklı bir fakültenin bünyesine katılmasının bilimsel anlamda ne anlama geldiği üzerinde konuşulabilir. Bu çerçevede incelediğimiz araştırmaya paralel tamamlayıcı çalışmaların yapılması gerektiğini, bütüncül verilere ve daha sağlıklı değerlendirmelere ve karşılaştırmalara ancak bu şekilde varabileceğimizi belirtmek gerekir.